

T.C. KAMU DENETÇİLİĞİ
KURUMU
[OMBUDSMANLIK]

AZERBAJCAN-ERMENİSTAN SAVAŞINDA ERMENİSTAN SİLAHLI KUVVETLERİ TARAFINDAN GERÇEKLEŞTİRİLEN İNSAN HAKLARI İHLALLERİNE İLİŞKİN RAPOR

(27 Eylül - 10 Kasım 2020)

T.C. KAMU DENETÇİLİĞİ
KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

AZERBAJYCAN-ERMENİSTAN
SAVAŞINDA ERMENİSTAN SİLAHLI
KUVVETLERİ TARAFINDAN
GERÇEKLEŞTİRİLEN İNSAN
HAKLARI İHLALLERİNE
İLİŞKİN RAPOR

(27 Eylül - 10 Kasım 2020)

T.C. KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
(OMBUDSMANLIK)

Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları No: 37

Adres: Kavaklıdere Mahallesi Zeytin dalı Cad. No: 4
Çankaya/ANKARA
Tel: [312] 465 22 00 Faks: [312] 465 22 65
iletisim@ombudsman.gov.tr
www.ombudsman.gov.tr

Tasarım
Aydoğdu Ofset
E-posta: ofset.aydogdu@gmail.com

Baskı:
İLERİ BASIM MAT. AMB. REKLAM TANITIM YAY. VE TEKNİK HİZ. TİC. A.Ş
Yenibosna Merkez Mh. 29 Ekim Cd. A1 Apt. No:5/902
Bahçelievler-İstanbul (Vizyonpark 2.Plaza B-1 Blok Kat:9 No:81-82)
Tel: 0212 454 32 90 – 0212 454 34 83

Baskı Tarihi: Kasım 2020

Hazırlayan

Hande Hazneci

Hande Hazneci, Kamu Denetçiliği Kurumu'nun kurucu uzmanlarından olup, 4 yıl boyunca kadın, çocuk ve engelli haklarından sorumlu Kamu Denetçiliğinde koordinatör uzman olarak görev yapmış, çok sayıda ulusal ve uluslararası eğitim ve seminere katılım göstermiştir. Ayrıca İspanya ve Fransa Ombudsmanlıkları ile ortaklaşa yürütülen AB destekli eşleştirme projesi kapsamında 5 hafta Fransa Ombudsmanlık Kurumunda staj yapmıştır. 2019 yılında İspanya'da Uluslararası İlişkiler üzerine yaptığı 1 yıllık yüksek lisans eğitimini tamamlamış olup, halen Kurumun AB ve Dış İlişkiler Biriminde görev yapmaya devam etmektedir. Daha önce de Kamu Denetçiliği Kurumunun hazırlamış olduğu "Türkiye'deki Suriyeliler" konulu özel raporunu ve Avrupa'ya geçmek isteyen göçmenlere ilişkin insan hakları ihlalleri iddialarının tespiti amacıyla Türkiye-Yunanistan sınırına gerçekleştirilen çalışma ziyaretine ilişkin raporu hazırlayan komisyonlarda da görev almıştır.

© Her hakkı saklıdır. Kaynak gösterilerek yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	5
1. YÖNETİCİ ÖZETİ	9
2. GİRİŞ.....	11
3. YUKARI (DAĞLIK) KARABAĞ SORUNU	14
4. ÇATIŞMA BÖLGESİNDEKİ GÜNCEL DURUM	18
5. YERİNDE İNCELEME NETİCESİNDE ELDE EDİLEN TESPİTLER/GÖZLEMLER	29
6. İNSAN HAKLARI AÇISINDAN ÇATIŞMALARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	34
7. SONUÇ	41

KISALTMALAR

AGİT : Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı

BM : Birleşmiş Milletler

ICRC : Uluslararası Kızılhaç Komitesi

İİTOB : İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği

SSCB : Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği

UCM : Uluslararası Ceza Mahkemesi

SUNUŞ

İnsanlık 20. yüzyılın ilk yarısında on milyonlarca insanın canına mal olan, daha önce benzer bir yıkım gücü görülmemiş iki büyük dünya savaşını yaşadktan sonra, bu acılara son vermek ve özellikle her bir fert için yaşam hakkını garanti altına almak amacıyla iki önemli adım atmıştır. Bunların ilki, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesinin 1948 yılında Birleşmiş Milletlere üye ülkelerce kabul edilmesidir. İkincisi ise bundan iki yıl sonra 1950’de Avrupa Konseyine üye ülkelerce Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) imzalanmasıdır. Şu an 193 ülke BM İnsan Hakları Evrensel Beyannamesini imzalamış olup, 47 Avrupa Konseyi üyesi ülke de AİHS’ye taraftır ve Sözleşmenin uygulanmasını denetlemek amacıyla oluşturulan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’nin yetkisini tanımıştır. Her iki belge de temel insan hakları olan yaşam hakkı, korunma hakkı, kişi dokunulmazlığı hakkı, din ve vicdan hürriyeti hakkı, mülkiyet hakkı, özel hayatın gizliliği hakkı, seçme ve seçilme hakkı vb. hakları, cinsiyet, ırk, renk, dil, din, siyasal veya diğer kanaatler, ulusal veya toplumsal köken, ulusal bir azınlığa aidiyet, servet, doğum başta olmak üzere herhangi başka bir duruma dayalı hiçbir ayrımcılık gözetmeksizin tüm insanlar için garanti altına almıştır.

Başta yaşam hakkı olmak üzere temel insan haklarını korumak amaçlı bu gelişmelere rağmen son 30 yılda insanlığa karşı işlenen suçlara tanıklık ettik ve etmeye devam ediyoruz. 1992-1995 yılları arasında Bosna Hersek’te yaşanan tarihin gördüğü en acımasız katliamlarının birinde tüm Dünyanın gözleri önünde, Avrupa’nın ortasında iki yüz binden fazla Boşnak katledildi. Ruanda’da 1994 yılında sekiz yüz binden fazla Tutsi, Hutularca günlerce süren eylemlerde yine tüm Dünya izlerken öldürüldü. Buna yakın zamanda yaşanan veya halen devam eden Suriye, Yemen, Afganistan örnekleri de eklenebilir. İnsanoğlu her bireyin yaşam hakkını sözleşmelerle tanısa bile bunu korumakta ve ihlal edenleri cezalandırmakta başarılı olamamıştır. Her ne kadar Lahey’de bulunan Uluslararası Ceza Mahkemesi bu suçları işleyenlerin bazılarını yargılasa da yargılananlar azınlıkta olup çoğu zaman bu suçları işleyenler cezasız kalmaktadır.

İnsanlığa karşı işlenen suçlardan en yakın tarihte olanlardan birisi, 1990-1994 tarihleri arasında ve devamında Ermenistan Devleti Silahlı Kuvvetleri tarafından kadın, çocuk ayırt etmeksizin Azerbaycan vatandaşı masum sivillere yönelik işlenen cinayetlerdir. Birleşmiş Milletlerin kararlarına aykırı bir şekilde 30 yıldır işgal altında tutulan Azerbaycan topraklarında gerçekleşen savaş sırasında Ermenistan Silahlı Kuvvetleri BM İnsan Hakları Beyannamesi, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi vb. uluslararası antlaşmaları açıkça ihlal etmiştir. Ayrıca 27 Eylül 2020'de başlayan çatışmalarda, bağlı oldukları geleneksel uluslararası hukuk ve uluslararası insancıl hukukun temel ilkelerini de ihlal ederek savaş bölgesinden yüzlerce kilometre uzakta olan sivil yerleşim yerlerine uzun menzilli konvansiyonel füzeler fırlatmış; uzun menzilli top atışları ile sivillerin oturduğu çok açık olan evleri ve apartman binalarını, okulları ve ibadethaneleri vurmuştur.

Ombudsmanlar idare ile insanlar arasındaki sorunları çözenin yanı sıra, birer insan hakları kurumu olarak insan hakları ihlallerini raporlamak ve bunları durdurmakla görevlidirler. 20. yüzyılda yukarıda bahsedilen insan hakları kavramlarının gelişimi çerçevesinde yaygınlaşarak güçlenen ombudsmanlık müessesesi insan haklarını korunmasında en önemli kurumlardan birisi olarak ortaya çıkmıştır. Ombudsmanların özellikle uluslararası ombudsman birlikleri ile ve ikili antlaşmalar sayesinde uluslararası alanda da insan hakları mekanizması olarak görev yapmaları önemlidir.

Azerbaycan İnsan Hakları Komiseri (Ombudsmanı) Sabina Aliyeva, 14 Ekim 2020 tarihinde yapılan İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) Yönetim Kurulu toplantısında Ermenistan Devleti Silahlı Kuvvetlerinin Azerbaycan vatandaşı sivillere yönelik saldırılarının incelenmesi için bir başvuru yapmış; Yönetim Kurulu üyelerini yerinde inceleme yapmak için Azerbaycan'a davet etmiştir. Medyaya yansıyan görüntülerde çok ciddi insan hakları ihlalleri yer aldığı için durumu yerinde incelemek ve raporlamak amacıyla kadın ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçisi Özlem Tunçak'ın da yer aldığı bir heyetle 21-23 Ekim 2020 tarihlerinde Bakü, Gence ve Mingeçevir şehirlerinde incelemelerde bulduk. Gence'de bir gece vakti aralarında kadın ve çocukların da içinde bulunduğu sivillerin uyudukları sırada uğradıkları füze saldırıları sonucu oluşan dehşet tablosunu yerinde inceleme fırsatımız oldu. Anne ve babalarını gecenin bir yarısında bu füze saldırısında kaybeden 16 yaşındaki Sevil

ile 8 yaşındaki Hüseyin'in yaşadıkları travmaya bizzat şahit oldum. Tanışma fırsatı bulduğum 2 yaşındaki Nilay ise bu saldırılar sırasında ölen anne ve babasının eksikliğini hissederek büyüyecek.

Bu kapsamlı rapor Ermenistan Silahlı kuvvetlerinin 27 Eylül - 10 Kasım 2020 tarihleri arasında Azerbaycan vatandaşı masum sivillere yönelik saldırıları sonucu oluşan insan hakları ihlallerine ilişkin yerinde yapılan inceleme ve tespit sonucu hazırlanmıştır. Savaştan oldukça uzak bir bölgede, sivil yerleşim yerlerine yapılan uzun menzilli füze, top atışı ve diğer silahların kullanıldığı bu saldırılarda 94 sivil Azerbaycan vatandaşı hayatını kaybetmiş; 414 sivil ise yaralanmıştır. Ayrıca ibadethaneler, okullar, kamu binaları, apartmanlar bu saldırılarda tahrip olmuştur.

Bu raporla amaçlanan, bu saldırıları tüm objektifliği ve açıklığı ile Dünya kamuoyuna sunmaktır. Böylelikle de tüm sorumluların belirlenerek yargılanmalarını ve hak ettikleri cezaları almalarını sağlamaktır. Uluslararası insan hakları kurumları ve toplum yaşananlara sessiz kalmamalıdır.

Bu raporun hazırlanması aşamasında Azerbaycan ziyaretine katılan kadın ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçisi Özlem Tunçak'a ve raporu büyük bir titizlikle kaleme alan Kamu Denetçiliği Uzmanı Hande Hazneci'ye teşekkür ederim. Ayrıca rapora katkı sunan Prof. Dr. Yusuf Şevki Hakyemez ve gazeteci Okan Müderrisoğlu'na da teşekkürlerimi iletiyorum. Savaşların olmaması ve insan hakları ihlallerinin son bulması dileklerimle.

Saygılarımla,

Şeref Malkoç

Türkiye Cumhuriyeti Kamu Başdenetçisi
İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği
Yönetim Kurulu Başkanı

1. Yönetici Özeti

1923 yılında Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı özerk bölge statüsü kazanan Yukarı (Dağlık) Karabağ, 1988 yılından günümüze Ermenistan ve Azerbaycan Devletleri arasında şiddet ve savaşa konu olmuştur. Yukarı Karabağ ve çevresindeki 7 rayon yaklaşık 30 yıldır Ermenistan'ın işgali altında olup, "Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından geri çekilmesini isteyen" Birleşmiş Milletler (BM) Güvenlik Konseyi Kararları ile BM Genel Kurulu Kararına rağmen Ermenistan söz konusu işgalini sürdürmüştür. Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT) Minsk Grubunun çabaları da bölgede barış elde etme konusunda sonuçsuz kalmıştır.

Ermenistan Silahlı Kuvvetleri son olarak 27 Eylül 2020 sabahı Azerbaycan ordusunu ve Terter, Ağdam, Fuzuli ve Cebrail rayonlarını ağır silahlarla yoğun şekilde ateşe tutmuştur. Daha sonra saldırılar şiddetini artırarak çatışma bölgesinden çıkmış; Azerbaycan'ın nüfusu yoğun sivil yerleşim merkezlerine kaymış ve kadın ve çocuk dahil çok sayıda sivil hayatını kaybetmiştir. Kamu Başdenetçisi ve İslam İşbirliği Teşkilatı Ombudsmanlar Birliği (İİTOB) Başkanı Sayın Şeref Malkoç Azerbaycan Ombudsmanı Sayın Sabina Aliyeva'nın daveti üzerine Kurum heyeti ile birlikte 21-23 Ekim 2020 tarihlerinde Azerbaycan'a bir çalışma ziyareti gerçekleştirmiştir. Söz konusu ziyarette Azerbaycan'ın çatışma bölgesinden oldukça uzakta bulunan, askeri önemi bulunmayan ancak Ermenistan'ın yoğun saldırıları altında kalarak çok sayıda sivil kayıp veren Gence ve Mingeçevir kentlerine gidilerek yerinde inceleme yapılmıştır.

Her ne kadar 10 Kasım 2020 tarihinde taraflar arasında ateşkes imzalanmış olsa da 27 Eylül 2020 tarihi itibarıyla Ermenistan silahlı kuvvetlerince gerçekleştirilen saldırılar neticesinde 12'si çocuk (biri 1 yaşında bebek), 27'si kadın olmak üzere

94 sivil hayatını kaybetmiş; 414 sivil yaralanmıştır. Ermenistan silahlı kuvvetleri sivil yerleşim merkezlerine saldırarak, msket bombası gibi ayırım gözetmeyen ve bu nedenle kullanımı yasaklanmış silahları kullanarak hem sivillerin yaşam hakkını ihlal etmiş hem de Uluslararası İnsancıl Hukuku kapsamında savaş suçu işlemiştir. İşbu rapor ile söz konusu ihlallerin ortaya konması ve tüm insan hakları savunucularının bu konuda harekete geçirilmesi hedeflenmektedir.

2. Giriş

Dünyada 140'tan fazla ülkede Ombudsmanlık Kurumu bulunmaktadır. Ombudsmanlık Kurumları, kişileri insan hakları ihlallerine, yetkilerin kötüye kullanılmasına, adil olmayan kararlara ve kötü yönetime karşı korumak ile görevlidirler. Birer insan hakları kurumu olarak *Ombudsmanlar hak arama kültürünün geliştirilmesi, insan haklarının sadece kendi ülkelerinde değil tüm dünyada güçlendirilmesi ve bu anlamda gerekli farkındalığın yaratılması amacıyla gerekli çabayı göstermekle de yükümlüdürler*. Bu görev ve yükümlülükler çerçevesinde, bilgi alışverişi sağlamak, iyi uygulama örneklerini paylaşmak gibi amaçlarla çok sayıda uluslararası ombudsmanlar birliği/enstitüsü kurulmuştur. Bunlardan biri de 29 Nisan 2014 tarihinde İslamabat'ta kurulan İİTOB'dur. Toplam 33 Üyesi bulunan Birliğin yönetimi 5 yıl süresince “Yürütme Kurulu” ile sağlanmış olup, 19 Kasım 2019 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen Genel Kurul toplantısında “Yönetim Kurulu” seçimi yapılmış ve Kamu Başdenetçisi Sayın Şeref Malkoç Birliğin ilk Başkanı olarak seçilmiştir. Günümüzde tüm Dünya ülkeleri olarak mücadele etmekte olduğumuz COVID-19 küresel salgını nedeniyle İİTOB'un ilk yönetim kurulu toplantısı 14 Ekim 2020 tarihinde çevrimiçi ortamda gerçekleştirilmiştir. Söz konusu toplantıda Yönetim Kurulu üyelerinden *Azerbaycan Ombudsmanı Sayın Sabina Aliyeva, Ermenistan'ın 27 Eylül 2020 tarihinde Yukarı Karabağ cephe hattı boyunca başlattığı askeri ve sivil hedeflere yönelik saldırıları hakkında bilgi aktarmış ve tüm Birlik üyelerini yaşanan insan hakları ihlallerini yerinde tespit etmek üzere Bakü'ye davet etmiştir*. Söz konusu davete cevaben Kamu Başdenetçisi ve İİTOB Başkanı Sayın Şeref Malkoç aralarında kadın ve çocuk haklarından sorumlu Kamu Denetçisi Sayın Celile Özlem Tunçak'ın da yer aldığı Kamu Denetçiliği Kurumu heyeti ile birlikte 21-23 Ekim 2020 tarihlerinde yerinde inceleme yapmak üzere Azerbaycan'a bir çalışma ziyareti düzenlemiştir.

Kamu Denetçiliği Kurumu, Anayasal bir Kurum olup, Kamu Denetçiliği Kanununda da düzenlendiği üzere bağımsız ve tarafsızdır. Kurumun görevi, idarenin işleyişi ile ilgili şikâyet üzerine, idarenin her türlü eylem ve işlemleri ile tutum ve davranışlarını; insan haklarına dayalı adalet anlayışı içinde, hukuka ve hakkaniyete uygunluk yönlerinden incelemek, araştırmak ve idareye önerilerde bulunmaktır. Ayrıca gerekli görülen konularda özel rapor hazırlamak ile de yetkilidir. Bunun bir örneği, Ülkemizde bulunan Suriyelilerin aldıkları hizmetlerin insan hakları temelinde incelenmesi amacıyla hazırlanan ve 2018 yılında basılan “Türkiye’deki Suriyeliler” konulu özel rapordur. Diğer taraftan, Ombudsmanlar şikâyet başvurusu incelemenin yanı sıra daha önce belirtildiği üzere hak arama kültürünün geliştirilmesi, insan haklarının sadece kendi ülkelerinde değil tüm dünyada güçlendirilmesi ve bu anlamda gerekli farkındalığın yaratılması yükümlülüklerine de sahiptirler. Azerbaycan’a gerçekleştirilen çalışma ziyareti de bağımsız ve tarafsız bir insan hakları kurumu olan Kamu Denetçiliği Kurumunun bahse konu görev ve sorumluluklarının yanı sıra İİTOB Başkanı olarak Birliğin Yönetim Kurulu Üyesi bir ülkeye karşı gerçekleştirildiği iddia edilen insan hakları ihlallerinin tespiti amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin 27 Eylül 2020 tarihinde Yukarı Karabağ cephe hattı boyunca başlattığı saldırılara cevaben Azerbaycan silahlı kuvvetleri tarafından karşı harekât başlatılmıştır. Azerbaycan resmi yetkililerince yapılan açıklamalarda Ermenistan’ın Azerbaycan sivil nüfusunun yoğun olduğu yerleşim yerlerine ve sosyal tesislerine çeşitli büyük ölçekli ve kullanımı yasak silahlarla yoğun bir şekilde ateş etmeye başladığı; 04 Ekim 2020, 11 Ekim 2020 ve 17 Ekim 2020 tarihlerinde çatışma bölgesinden uzakta bulunan Azerbaycan Cumhuriyeti’nin ikinci büyük şehri olan Gence şehrine kullanımı yasak balistik füzeler ile ateş açıldığı, ayrıca 4 Ekim 2020 günü çatışma alanından yaklaşık 100 km uzaklıkta olan, 100.000’den fazla nüfusa sahip bir sanayi şehri olan ve Güney Kafkasya Bölgesinin en büyük enerji santralinin ve su barajının bulunduğu Mingçeçvir kentine kullanımı yasak balistik füzeler ile saldırıldığı, Ermenistan’ın söz konusu saldırıları sonucunda çocuk, kadın, engelli ve yaşlı olmak üzere çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği veya yaralandığı ifade edilmiştir. Söz konusu süreç içerisinde her ne kadar 3 defa ateşkes ilan edilmişse de ateşkeslerin saldırıları durdurmadığı bilgisi de edinilmiştir.

Bilindiği üzere, Yukarı Karabağ ve çevresindeki 7 rayon yaklaşık 30 yıldır Ermenistan'ın işgali altında olup, BM Güvenlik Konseyi'nin Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan'a ait söz konusu topraklardan çekilmesini isteyen 4 kararı bulunmaktadır. Diğer taraftan kullanımı yasak silahlarla saldırılar, sivillerin öldürülmesi açık birer insan hakları ihlalidir. Söz konusu hususlar çerçevesinde güncel iddiaları yerinde incelemek üzere *Kamu Başdenetçisi ve İİTOB Başkanı Sayın Şeref Malkoç, beraberindeki Kamu Denetçiliği Kurumu heyeti ile birlikte 21-23 Ekim 2020 tarihlerinde Azerbaycan'a bir çalışma ziyareti düzenlemiştir.*

Çalışma ziyareti süresince Azerbaycan Cumhuriyeti Adalet Bakanı Fikret Memmedov, Anayasa Mahkemesi Başkanı Farhad Abdullayev, Başsavcı Kamran Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Dağlık Karabağ Bölgesi Azeri Topluluğu Başkanı Tural Ganjaliev, Türkiye Cumhuriyeti'nin Gence Başkonsolosu Zeki Öztürk ile görüşmeler gerçekleştirilmiş ve ayrıca Gence ve Mingeçevir şehirleri ziyaret edilmiştir. Ziyaret sürecinde heyete eşlik eden Azerbaycan Ombudsmanı Sayın Sabina Aliyeva ile Gence ve Mingeçevir şehirlerinde gerçekleştirilen ortak incelemelerin sonuçları da ayrıca değerlendirilmiştir.

Her ne kadar söz konusu çalışma ziyareti sonrasında 10 Kasım 2020 tarihinde Rusya, Ermenistan ve Azerbaycan arasında imzalanan anlaşmayla birlikte çatışmalar durmuş ve Ermenistan işgal ettiği rayonlardan çekilme talebini kabul etmiş olsa da işbu raporla, çatışma sürecinde Ermenistan tarafından gerçekleştirilen saldırılara ilişkin insan hakları ihlal iddialarını yerinde inceleme ve resmi yetkililer aracılığıyla elde edilen bilgi ve tespitleri tüm Dünya kamuoyu ve insan hakları temsilcileri ile paylaşmak hedeflenmektedir.

3. Yukarı (Dağlık) Karabağ Sorunu

Karabağ, Azerbaycan'ın Kura ve Aras ırmakları arasında; Ermenistan'daki Gökçe Gölü'nün (Sevan) doğusunda bulunan, yaklaşık 18.000 km² büyüklüğünde bir bölge olup, Yukarı Karabağ ise bölgenin yukarı kesimlerini kapsayan yaklaşık 4.388 km²'lik dağlık alandır. Küçük Kafkas Dağları'nda küçük izole bir bölge olan Yukarı (Dağlık) Karabağ'ın statüsüne ilişkin 1988 yılından günümüze devam eden anlaşmazlık, sonunda Ermenistan ve Azerbaycan arasında şiddet ve savaşa sebebiyet vermiştir.

Yukarı Karabağ'ın tarihi geçmişi çok uzun olup, çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bölgeye önce Hristiyan Albanlar egemen olmuş olmakla birlikte sonradan egemenlik Araplara, Moğollara, Türk soylu olan Safavi devri İran'a ve Türklere geçmiştir. Kara-Bağ ismi de Türkçe ve Farsçadan gelmektedir. XI. yüzyıldan itibaren bölgeye Selçuk Türkleri egemen olmuş; XV-XVI. yüzyıllarda ise diğer Türkmen beylerinin yönetimine girmiştir. Türkmen beyleri aralarında Gence, Revan, Şeki, Bakü, Kuba, Derbent, Nahçıvan ve Karabağ'ın da bulunduğu Hanlıklar kurmuşlardır. 1747 yılında kurulan Karabağ Hanlığı'nın başkentliğini Şuşa yapmıştır. Saldırıları sonucunda tüm Hanlıklar Rus Çarlığı'nın eline geçmiş; Karadağ Hanlığı da 1805 yılında Rus egemenliğine girmiştir. Daha sonra Rusların sırasıyla İran ve Osmanlı İmparatorluğuyla yapılan anlaşmalar ile Ermenilerin Rus topraklarına göç hakkı tanınmış ve yaklaşık 130.000 Ermeni, İran ve Osmanlı topraklarından bugünkü Ermenistan sınırlarına ve Karabağ'a göç etmiştir. I. Dünya Savaşında da çok sayıda Ermeni Rus topraklarına göç etmiştir.

Ermeniler, Nahçıvan, Yukarı Karabağ ve Zangezur bölgelerinin kendilerine bağlanması konusunda ısrarcı olmuş; Sovyet Rusya, Azerbaycan ve Ermenistan'la 1920 yılında imzaladığı anlaşma ile Zangezur'u, Ermenistan'a bağlamış ancak Ermenistan'ın diğer taleplerini kabul etmemiştir. Ermenistan, Yukarı Karabağ'ı da almaya yönelik gayretini devam ettirmiştir.¹ Josef Stalin döneminde 1921 yılında Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği (SSCB) tarafından Yukarı Karabağ'ın Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlanmasına karar verilmiş olup, Yukarı Karabağ 1923 yılında Azerbaycan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti'ne bağlı

1 Azer C., Yukarı Karabağ Sorunu ve Minsk Grubu, Ermeni Araştırmaları, 2013, Sayı 44

özerk bölge statüsü kazanmıştır. 1936 Sovyet Rusya Anayasasıyla bölgenin statüsü teyit edilmiş ve adı “Yukarı Karabağ Özerk Bölgesi” olarak değiştirilmiştir. Yukarı Karabağ, SSCB’nin dağılma sürecine girmesiyle Azerbaycan’dan ayrılarak Ermenistan’a bağlanmayı talep etmiştir. Ancak söz konusu talep SSCB tarafından reddedilmiş olup, Azerbaycan-Ermenistan çatışmasının patlak vermesine neden olmuştur. Söz konusu çatışma her ne kadar SSCB tarafından kontrol altına alınmışsa da Birliğin dağılmasıyla birlikte tekrar ortaya çıkmıştır. 1992 yılında Karabağ Ermenileri tarafından Hocalı kasabasına yapılan saldırıda yüzlerce sivil Azerbaycan vatandaşı öldürülmüştür. Aynı yıl içinde *Yukarı Karabağ Özerk Bölgesi, Yukarı Karabağ Cumhuriyeti olarak bağımsızlığını ilan etse de bağımsızlığı Ermenistan dâhil hiçbir ülke tanımamaktadır ve uluslararası hukuk çerçevesinde bölge Azerbaycan’ın bir parçasıdır.* 1993 yılına gelindiğinde Şuşa, Laçın,

Kaynak: <https://www.aa.com.tr/tr/azerbaycan-cepbe-hatti/daglik-karabag-konusunda-bilinmesi-gerekenler-6-soruda-daglik-karabag/1987993>

Akdere, Kelbeçer, Akdam, Fuzuli, Cebrail, Horadis ve Zengelan bölgeleri dahil olmak üzere Azerbaycan'ın %20'sine denk gelen topraklar Ermenistan tarafından işgal edilmiştir.²

1988-1994 yılları arasında yaklaşık 750.000-800.000 Azerbaycan vatandaşının Yukarı Karabağ'dan zorla göç ettirildiği tahmin edilmekte olup, ülke içinde yerinden edilmiş kişi (Internally Displaced Persons) konumuna düşmüşlerdir.³ Bu süreçte 1992 yılında Azerbaycan ve Ermenistan arasındaki çatışmaları sonlandırarak barışçıl bir çözüm oluşturulabilmesi amacıyla AGİT Minsk Grubu oluşturulmuş ve bu amaçla Minsk'te bir konferans düzenlenmesi planlanmıştır. Ancak söz konusu konferans gerçekleştirilememiştir. Bölgede barış sağlamak amacıyla oluşturulan Minsk grubunun çabaları yetersiz kalmakla birlikte; BM Güvenlik Konseyi kararlarına temel olmuş ve Konsey tarafından 1993 yılında 822, 853, 874 ve 884 sayılı 4 adet karar yayınlanmıştır. Söz konusu kararların amacı silahlı çatışmayı durdurmak olup, *Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından geri çekilmesini* istemektedir. Dolayısıyla BM Dağlık Karabağ'ın Azerbaycan toprağı olduğunu kabul etmekte ve bu kapsamda da Ermenistan'ın söz konusu girişimlerinin uluslararası hukuka aykırı olduğu görülmektedir.

1988-1994 yılları arasındaki çatışmalarda yaklaşık 30.000 kişinin hayatını kaybettiği ve yüzbinlere kişinin mülteci konumuna düştüğü tahmin edilmektedir. Azerbaycan'ın Yukarı Karabağ ve etrafındaki yedi bölge Ermenistan güçlerinin işgali altında kalmış olup, işgal altındaki ve Azerbaycan ile Yukarı Karabağ'ın bağlantısını kesen söz konusu yedi bölge ise tamamen insansızlaştırılmıştır.⁴ 1994 yılında Bişkek'te ateşkes antlaşması imzalanmakla birlikte antlaşmada tahliye öngörülmediği için Azerbaycan toprakları işgalden kurtulamamış ve yerinden edilmiş bir milyona yakın kişi de evine dönememiştir. Diğer yandan ateşkes ihlalleri yaşanmaya devam etmiş, her iki taraf da kayıplar vermiş ve bir barış antlaşması imzalanmamıştır. 2007 yılında Madrid'de düzenlenen AGİT Zirvesi'nde Minsk grubu Eşbaskanları tarafından söz konusu çatışmanın barışçıl yolla çözülmesini teminen 'Temel Prensipler' sunulmuş olup, 'Madrid Prensipleri' olarak anılan prensipler ile Yukarı Karabağ çevresindeki rayonların Azerbaycan'a geri verilmesi; Ermenistan'ı Yukarı Karabağ'a bağlayan koridor

2 Azer C., Yukarı Karabağ Sorunu ve Minsk Grubu, Ermeni Araştırmaları, (2013), Sayı 44

3 Human Rights Watch, Seven Years of Conflict in Nagorno-Karabakh, 1994

4 Tuncel, T., Güney Kafkasya'da 2-5 Nisan 2016'da Yaşanan 4 Gün Savaşı, Ermeni Araştırmaları, (2016), Sayı:53

açılması, yerlerinden edilmiş ve mülteci konumuna düşmüş kişilerin topraklarına dönmesi, Yukarı Karabağ'a güvenlik ve kendi yönetimini garanti eden ara statü verilmesi, nihai statü için görüşmelere başlanması, AGİT tarafından bölgeye barış gücü gönderilmesi hususları öngörülmüştür. Ancak Ermenistan bu öneriye sıcak bakmamış ve 2011 yılında Kazan'da taraflar, üzerinde değişiklik yapılan Madrid Prensipleri üzerine bir araya gelmişlerdir. Fakat yine bir sonuca ulaşılamamıştır. Diğer taraftan sorununun çözümüne yönelik çabaların bir devamı olarak *BM'nin 14 Mart 2008 tarihli Genel Kurulunda kabul edilen 62/243 sayılı kararda, BM Güvenlik Konseyinin bahsi geçen 4 kararına atıfta bulunularak Yukarı Karabağ bölgesindeki durumun uluslararası barış ve güvenliği tehlikeye atmaya devam ettiği belirtilmiş ve Azerbaycan'ın egemenliği ile toprak bütünlüğüne saygı gösterildiği ve destek verildiği hatırlatılarak, Ermeni güçlerinin "tamamen, derhal ve koşulsuz bir şekilde" Azerbaycan topraklarından geri çekilmesi çağrısında bulunulmuştur.*

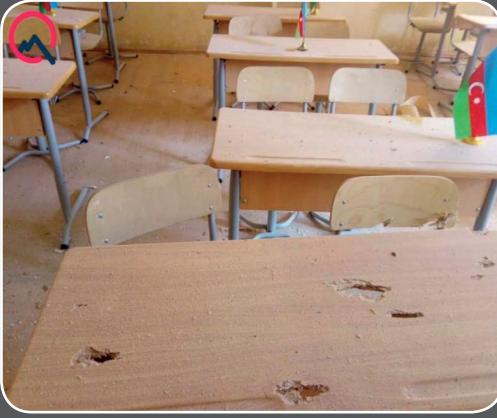
Tüm çabaların sonuçsuz kalmasıyla iki ülke arasında 2-5 Nisan 2016 tarihlerinde gerçekleşen ve "4 Gün Savaşı" olarak anılan çatışmalarda da iki taraf kayıplar vermiş ve çatışma Rusya'nın arabuluculuğuyla son bulmuştur. Son olarak 27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın saldırısıyla tekrar çatışmalar başlamış olup, bu sefer çatışmaların şiddeti ve buna bağlı kayıplar da artmıştır.

1994 yılından bu yana Karabağ sorununun çözümü konusundaki görüşmeler eşbaşkanlığını ABD, Fransa ve Rusya'nın yaptığı AGİT Minsk Grubu tarafından yürütülmektedir. Ancak çatışmaların sona erdirilmesi konusunda başarılı olunamamıştır.

4. Çatışma Bölgesindeki Güncel Durum

Ermenistan Silahlı Kuvvetleri 27 Eylül 2020 sabahı ateşkese ihlal ederek cephe hattında Azerbaycan ordusunu ve Terter'deki rayonuna bağlı Kapanlı, Ağdam rayonuna bağlı Çıraklı ve Ortakerbent, Fuzuli rayonuna bağlı Alhamlı ve Şükürbeyli ve Cebrail rayonuna bağlı Çocukmercanlı köylerini ağır silahlarla yoğun şekilde ateşe tutmuştur. Ermenistan'ın Yukarı Karabağ cephe hattı boyunca

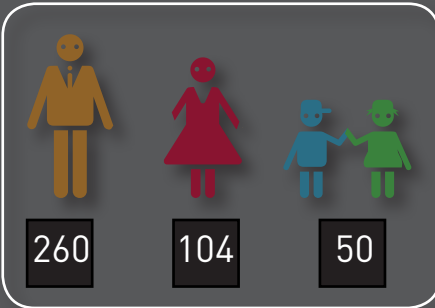

Terter'de saldırıda zarar gören ortaokul binası

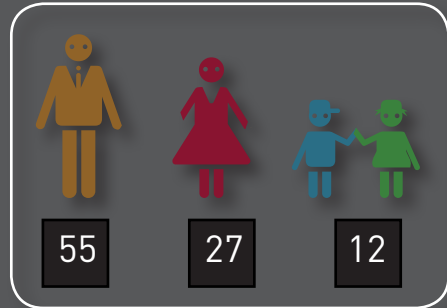
askeri ve sivil hedeflere yönelik saldırılarına cevaben Azerbaycan tarafından başlatılan karşı harekât cephe hattı boyunca farklı noktalarda sürmüştür. Bakü yönetimi, meşru müdafaa hakkına dayanarak karşı harekât başlatmış olup, Azerbaycan makamlarınca 27 Eylül itibarıyla 4 kent merkezi, 3 kasaba ve 220 civarında köy ile bazı önemli tepelerin Ermenistan'ın işgalinden

kurtarıldığı açıklanmıştır. Cumhurbaşkanı İlham Aliyev 08 Kasım 2020 tarihinde Dağlık Karabağ'ın işgalden kurtarılmasında kritik öneme sahip **Şuşa** kentini işgalden kurtardıklarını açıklamıştır.

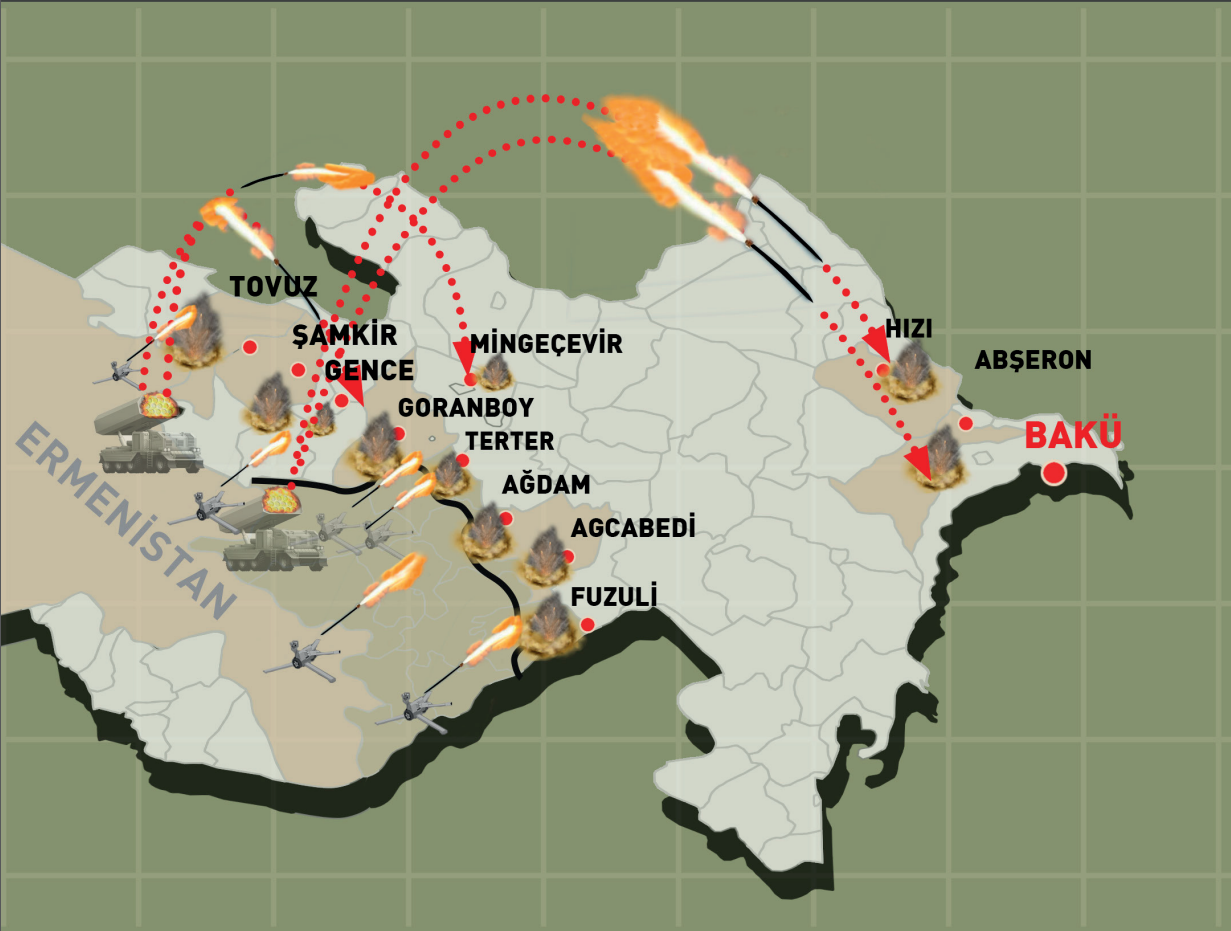
Yaralı Sayısı

Hayatını Kaybedenlerin Sayısı

ERMENİSTAN TARAFINDAN SİVİL YERLEŞİM BİRİMLERİNE GERÇEKLEŞTİRİLEN SALDIRILAR

Ağır hasar almış müstakil evlerin sayısı

3410

Ağır hasar almış çok daireli konut binalarının sayısı

120

Ağır hasar almış sivil tesislerin sayısı

512

Son gelişme olarak ise 10 Kasım 2020 tarihinde Rusya'nın arabuluculuğu sonucunda ateşkes ilan edilmiş ve Azerbaycan, Ermenistan ve Rusya arasında ortak bildiri imzalanmıştır.

27 Eylül 2020 tarihinden itibaren başlayan çatışmalarda Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırılarını işgal altındaki toprakların dışına taşıdığı görülmüş olup, çatışmalar neticesinde yerleşim yerleri, ibadet yerleri zarar görmüş ve saldırılar kadın, çocuk ve engelliler dâhil çok sayıda sivil kayba da sebebiyet vermiştir.

Süreç içerisinde 3 defa ateşkes kararı verilmiş ancak uygulanmamıştır. Azerbaycan, Rusya ve Ermenistan Dışişleri Bakanları'nın 9-10 Ekim günü Moskova'da gerçekleştirdikleri müzakereler neticesinde insani ateşkes ilanı ile esir/naaş değişimi, ateşkesin parametrelerinin bilahare belirlenmesi ve Minsk Grubu Eşbaşkanlarının arabuluculuğunda yerleşik çözüm ilkeleri temelinde müzakerelere başlanması hususlarında anlaşılmış olmakla birlikte 24 saatten az bir süre sonra Ermenistan'ın Azerbaycan'ın Gence kentine füzelerle saldırması sonucu ateşkes bozulmuştur. Saldırıların devam etmesi ve çok sayıda sivilin hayatını kaybetmesi üzerine 10 Ekim tarihli Moskova Bildirisine uygun olarak Azerbaycan ve Ermenistan'ın 18 Ekim'de yerel saatle 00.00'dan itibaren insani amaçlı geçici ateşkeste anlaştığı bildirilmiştir. Ancak bu gelişme de çatışmaları sonlandırmamıştır. Son olarak Amerika Birleşik Devletlerinin arabuluculuğuyla iki ülkenin de "10 Ekim'de Moskova'da varılan insani ateşkesin uygulanmasına

Berde saldırısında enkaza dönen mesken

bağlılıklarını” yeniden dile getirdikleri ve insani ateşkesin 26 Ekim günü yerel saatle 08:00’da başlayacağı belirtilmiştir. Ancak üçüncü ateşkes mutabakatı da sahada karşılık bulmamış ve ateşkesin yürürlüğe girmesinin hemen ardından, Ermenistan silahlı kuvvetleri işgal altındaki topraklar dışındaki sivil hedefleri vurmaya sürdürmüştür. Azerbaycan yetkililerinden alınan bilgilere göre 17 Kasım 2020 günü itibarıyla Ermenistan’ın saldırıları sonucu toplam 94 sivil hayatını kaybetmiş;

Gence saldırısında zarar gören sivil araç ve binalar

Berde saldırısında hayatını kaybeden siviller

Gence saldırısında yaralanan siviller

Gence'deki saldırı sonrası enkaza dönen yerleşim alanları

Yapılan saldırılarda hasar gören okullar

414 sivil yaralanmıştır. Hayatını kaybedenlerin 12'si çocuktur. 3410 sivil yerleşim yeri, 120 apartman ile okul ve hastaneler de dâhil 512 sivil yapı tahrip görmüştür.⁵

BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet, 09 Ekim 2020 tarihinde yaptığı yazılı açıklamada⁶ çatışma bölgesi dışındaki yerleşim yerlerinin de etkilendiğinden, ağır silahların kullanıldığından, bağımsız kaynaklardan teyit

Ermenistan'ın 28 Ekim tarihinde gerçekleştirdiği saldırıda, 22 gün önce doğum yapan 25 yaşındaki Mirzalyeva ile babası Çerkez Mirzalyev, Berde kentine doktor muayenesine giderken misket bombalarının hedefi oldu.

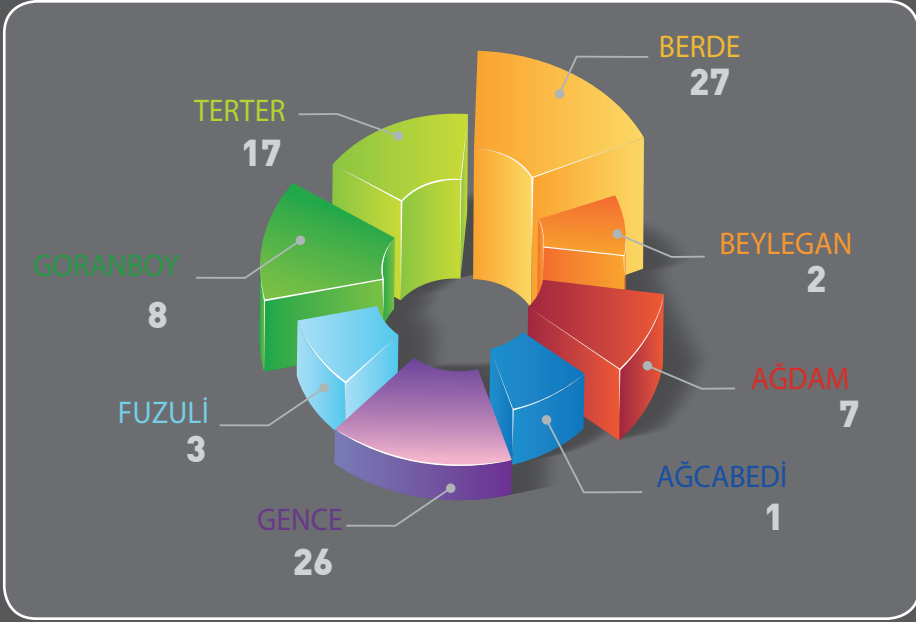

Kaynak: Anadolu ajansı

⁵ <https://genprosecutor.gov.az/az/post/3168#gallery>

⁶ <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26464&LangID=E>

Saldırılarda hayatını kaybeden sivilin yerləşim yerlerine göre dağılımı

edememekle birlikte çatışmalarda içinde çocukların da yer aldığı 53 sivilin öldüğü bilgisinin kendilerine ulaştığından bahisle taraflara uluslararası insani hukuka saygı gösterilmesi konusunda ellerinde gelen çabayı göstermeleri çağrısında bulunmuş ve acil ateşkese davet etmiştir. Bachelet, 02 Kasım 2020 tarihinde konuya ilişkin ikinci bir yazılı açıklama yaparak⁷ Yukarı Karabağ ihtilaf bölgesi içinde ve çevresinde nüfusu yoğun bölgelere yönelik ayırım gözetmeksizin yapılan saldırıların uluslararası insancıl hukuka aykırı olduğunu belirtmiş ve bu tür saldırıların savaş suçu teşkil edebileceğini hatırlatmıştır. Aynı açıklamada Bachelet, en büyük can kaybının 28 Ekim'de aktif çatışma alanından yaklaşık 30 km uzaklıkta bulunan Azerbaycan'ın Berde kasabasına yapılan roket saldırısında 21 kişinin ölmesi ve 70 kişinin yaralanmasıyla gerçekleştiğini belirtmiş ve tüm tarafları insani ateşkese uymaya ve bu çatışmaya barışçıl ve kalıcı bir çözüm bulmak için müzakerelere başlamaya çağırmıştır.

7 <https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26464&LangID=E>

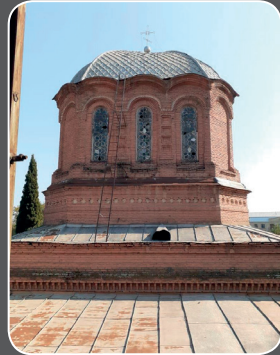
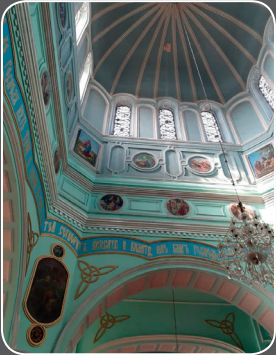

Gence'deki İmamzade Türbesi ve saldırı sonrası aldığı hasar

Çok sayıda sivil kayıp veren Gence şehri çatışma bölgesine yaklaşık 100 km uzaklıkta ve Azerbaycan'ın ikinci büyük şehri olup, 2020 yılı istatistikî verilerine göre 335.600 nüfusa sahiptir. Kuruluşu çok eskiye dayanan, hakkında ilk tarihi bilgiler tahminen VII. yüzyıla kadar giden, Bakü-Tiflis ticaret yollarının kesişme noktasında yer alan Gence şehri stratejik konumu nedeniyle tarih boyunca çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış ve aynı zamanda çok sayıda saldırıya da maruz kalmıştır. 1918'de kurulan bağımsız Azerbaycan Halk Cumhuriyeti'ne de bir süre başkentlik yapmıştır. Gence şehri, kent merkezinde bulunan Cuma Mescidi, Şah Abbas Kervansarayı, Çökek Hamam, İmamzade Türbesi ve farklı dönemlere ait kilise yapıları ile tarihi bir öneme sahiptir. Diğer taraftan Batı Azerbaycan'ın

ekonomi merkezi olarak ülke için büyük değer taşımakta olan Gence’de bulunan Bilimler Akademisi, Azerbaycan Teknik Üniversitesi, Tıp Okulu ve Gence Devlet Üniversitesi Gence’nin bilim merkezi olma geleneğini de devam ettirmektedir. Yüzölçümü 110 km² olan şehrin Nizami ve Kepez isimli iki ilçesi ile Avtozavod, Gülistan, Post, Kırmızı Kent, Sevinç, Yeni Gence, Sadıllı, Mehseti, Şeyhzamanlı, Natavan, Cevad Han kasabaları vardır.

Uğradığı roket saldırısı neticesinde 27 sivil kayıp veren Berde rayonu da Azerbaycan’ın en eski yerleşim birimlerinden birisidir. Bir şehir ve 110 kasabadan oluşan bölgede 32 okul öncesi eğitim merkezi, 76 okul, 16 tıbbi kurum ve 205

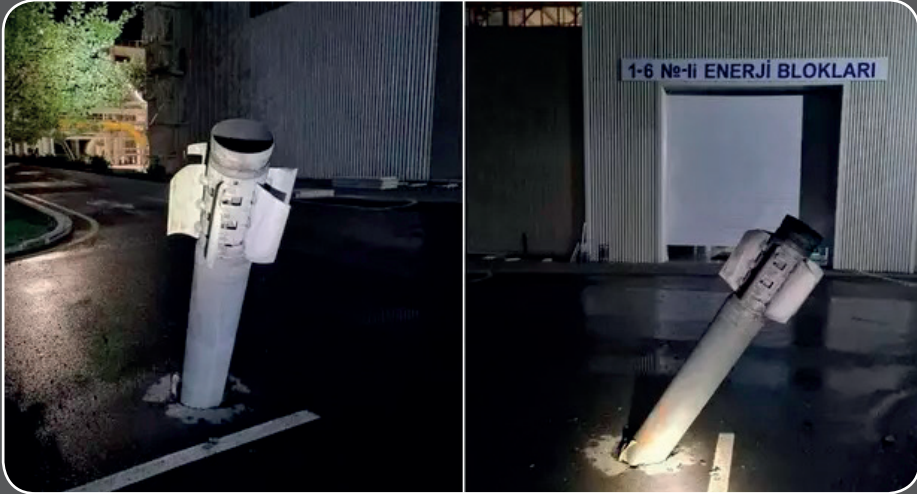
Gence’deki “Alexander Nevsky” Rus Ortodoks Kilisesi ve saldırı sonrası aldığı hasar

Berde'ye yapılan saldırı

kültür merkezi bulunmaktadır. Tüm Yakın Doğu için en eski tarihi merkezlerden biri olma özelliği olan Berde şehri yaklaşık 40.000 nüfusa sahip olup, çatışma bölgesinden yaklaşık 30 km uzaklıktadır. 27-28 Ekim 2020 tarihlerinde balistik füzeler ve ağır toplarla uğradığı saldırı 27 sivil kaybın yanı sıra sivil mülkiyetlerde ve araçlarda, tarihi ve kültürel binalarda büyük hasara yol açmıştır.

Çatışma bölgesinden uzak olmasına rağmen saldırılara maruz kalan bir diğer şehir Mingeçvir ise Azerbaycan'ın dördüncü büyük şehri olup, yaklaşık 106.000 nüfusa sahiptir. Kafkasya'daki en büyük baraj gölü Mingeçvir'de yer almakta olup, Güney Kafkasya'daki en büyük hidroelektrik santrali de burada yer almaktadır.

Mingeçvir'e yapılan saldırıda enerji bloklarının önüne düşen füze

5. Yerinde İnceleme Neticesinde Elde Edilen Tespitler/Gözlemler

Ermenistan tarafından 27 Eylül 2020 tarihinde başlatılan saldırılar ile medyada yer alan sivillerin yaralanması ve hayatlarını kaybetmelerine ilişkin haberler bağımsız bir insan hakları kurumu olarak Kamu Denetçiliği Kurumu'nun da öncelikli olarak dikkatini çekmiştir. Diğer taraftan 14 Ekim 2020 tarihinde çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen İİTOB'un yönetim kurulu toplantısında Yönetim Kurulu üyelerinden Azerbaycan Ombudsmanı Sayın Sabina Aliyeva söz konusu iddiaları yerinde incelemek üzere Üyeleri Azerbaycan'a davet etmiştir. Sayın Şeref Malkoç bir insan hakları kurumu başkanı olmasının yanı sıra İİTOB Başkanı unvanıyla söz konusu daveti kabul etmiştir. Sayın Şeref Malkoç Başkanlığında Kurum heyeti 21-23 Ekim 2020 tarihlerinde Azerbaycan'a bir çalışma ziyareti

*Sayın Şeref
Malkoç
başkanlığındaki
Kamu Denetçiliği
Kurumu Heyeti
ve Azerbaycan
Ombudsmanı
Sayın Sabina
Aliyeva Gence'de
enkaz altındaki
sivilleri anarken*

gerçekleştirmiştir. Söz konusu ziyaret çerçevesinde Azerbaycan Cumhuriyeti Adalet Bakanı Fikret Memmedov, Anayasa Mahkemesi Başkanı Sn. Farhad Abdullayev, Başsavcı Sn. Kamran Aliyev, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin Dağlık Karabağ bölgesi Azeri Topluluğu Başkanı Sn. Tural Ganjaliyev, Türkiye Cumhuriyeti'nin Gence Başkonsolosu Sn. Zeki Öztürk ile görüşmeler gerçekleştirilerek konuya ilişkin resmi bilgiler temin edilmiştir. Diğer taraftan sivil yerleşim yerlerinin vurulduğu ve çok sayıda sivilin hayatını kaybettiği iddia edilen Gence ve Mingeçevir şehirlerine söz konusu iddiaları yerinde incelemek üzere gidilmiştir.

Yapılan çalışma ziyaretinde tarihsel öneme de sahip ve çatışma bölgesinden uzakta bir sivil yerleşim yeri olan Gence'deki saldırıların sonuçları yerinde incelenmiş, halkla bir araya gelinmiş ve hayatını kaybedenlerin aileleri evlerinde ziyaret edilmiştir. Ziyaret edilen ilk evde saldırılarda hem annelerini hem babalarını kaybeden 8 yaşındaki Hüseyin ve 16 yaşındaki ablası Sevil ile tanışılmıştır. Sevil, saldırı gecesi kendisinin film izlediğini, anne ve babasının uyduğunu, saldırı olunca odalarına gitmeye çalıştığını ancak anne ve babasına ulaşamadığını, ikinci katın üzerlerine düştüğünü, kardeşinin olayı tam kavrayamadığını ve anne babasını çok özlediğini, o geceyi unutamadığını, anne ve babasının hayallerini gerçekleştirmek istediğini, bunun için çok çalışıp ekonomist olacağını ifade etmiştir. Ziyaret edilen ikinci evde ise saldırıda anne ve babası ile büyükannesini kaybeden 2 yaşındaki Nilay'ın teyzesi ile tanışılmıştır. Teyzesi, Nilay'ın annesinin hamile olduğunu, doğmamış kardeşini de kaybeden Nilay'ın sürekli ağladığını ve annesini sorduğunu belirtmiştir.

Saldırıya maruz kalan halk ile yapılan görüşmelerin yanı sıra yetkililerden alınan bilgilerden, saldırılarda hayatını kaybeden ve yaralanan sivillerin sayılarına ilişkin veri elde edilmiştir. Hayatını kaybedenlerin arasında 1 yaşında bir bebeğin, henüz ilkokul ve ortaokula giden çocukların, çok sayıda kadının ve yaşlının bulunduğu

*Sayın Şeref Malkoç saldırıda anne ve babasını
kaybeden çocuklarla bir araya geldi*

*Gence'deki
Imamzade
Türbesine
ilişkin yerinde
inceleme sonucu
Cami'nin oldukça
hasar aldığı
ve kullanılmaz
hale geldiği
gözlemlendi.*

*Sayın Şeref
Malkoç
saldırılarda evleri
enkaza dönen
ve yakınlarını
kaybeden halk ile
bir araya geldi*

öğrenilmiştir. Saldırıların neticesinde öksüz kalan çocuklar, sevdiklerini kaybeden ailelerin travmaları, hayatını kaybeden çocuk, kadın ve yaşlılar yaşanan trajedinin ve acının büyüklüğünü gözler önüne serilmesi açısından önem arz etmektedir.

Şehir merkezlerinde yapılan incelemelerde ise Azerbaycan'ın en yoğun nüfusa sahip ikinci şehri olan Gence'nin Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından füzelerle vurulması neticesinde çok sayıda evin yıkılarak enkaza döndüğü, bir füzenin bir okulun yanına düştüğü, tarihi öneme sahip olan gerek Ortodoks kilisesi gerekse cami olmak üzere ibadethanelerin tahrip olduğu, füzelerin yaşam merkezlerine düşmesi neticesinde halkın korku içinde olduğu bizzat gözlemlenmiştir.

Hidroelektrik santrali bulunan Azərbaycan'ın önemli sanayi kenti olan Mingəçevir'de yapılan ziyarətdə də benzer şəkildə sivilərin yaşadığı binaların füzəylə vurulduğu, bu nədənlə sivilərin çökən binaların enkazları altında kaldıkları gözlemlənmişdir. Önemli bir su deposu barındıran və hidroelektrik santralinin bulunduğu Mingəçevir'e saldırıların davam etməsi halində yerleşim birimlərinin su altında kalma ihtimalindən və sivilərin karşı karşıya kalabileceği tehditlərdən ayrıca endişə duyulmuşdur.

*Sayın Şeref Malkoç və Sayın Sabina Aliyeva'nın yerində inceleme
sonucunda yaptıkları basın açıklaması*

6. İnsan Hakları Açısından Çatışmaların Değerlendirilmesi

Devletler arasındaki ilişkileri uluslararası hukuk düzenlemektedir. Temel hukuk ilkeleri, uluslararası sözleşmeler ve uluslararası mahkeme kararlarının temel alındığı uluslararası hukukun yanı sıra savaş esnasında masum insanların korunabilmesi amacıyla “insancıl hukuk” kavramı gelişmiştir. İnsancıl hukuk, her türlü silahlı çatışma ve benzeri sıcak gerginlik ortamında, söz konusu çatışma veya savaşa taraf olmayan, sivil insanların korunmasını amaçlamaktadır.⁸

1949 Cenevre Sözleşmeleri ve bunlara Ek 1977 tarihli Protokoller, İnsancıl Hukukun temel belgelerini oluşturmaktadır.

1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin 1. Protokol’ün:

▪ 35’inci Maddesinde;

“1. Herhangi bir silahlı çatışmada, çatışmanın taraflarının savaş yöntemleri veya savaş araçları seçme hakkı sınırsız değildir.

2. Gereğinden ağır yaralanmaya veya gereksiz acı çekilmesine yol açar nitelikte silah, mermi, malzeme ile savaş yöntemlerinin kullanılması yasaktır.

3. Doğal çevreye, geniş alanda etkili, kalıcı ve ciddi hasar vermesi amaçlanan, ya da vereceği tahmin edilen savaş yöntemlerini ve araçlarını kullanmak yasaktır.”

▪ 48’inci Maddesinde;

“Sivil halkın ve sivil nitelikte mallarına saygı görmesini ve korunmasını sağlamak için, çatışmanın Taraflar daima, sivil halk ile muharıpleri, sivil mallar ile askeri hedefleri birbirinden ayırt etmeli ve buna uygun olarak operasyonlarını sadece askeri hedeflere yöneltmelidirler.”

⁸ Çeçen A., “İnsan Hakları ve İnsancıl Hukuk”, <https://journal.yasar.edu.tr/wp-content/uploads/2014/01/22-An%C4%B1l-%C3%87E%C3%87EN.pdf>, sf.822,823

▪ **52'nci Maddesinin ikinci fıkrasında;**

“Saldırıları sadəcə askeri hədəflərlə sınırlı olacaqdır. Mallar söz konusu olduğunda askeri hədəflər, doğaları, konumları, amaçları ya da istifadələri gərəgi askeri eynələrə etkin bir katkıda bulunan və tamamilə ya da qismən yok edilməsi, ələ keçirilməsi ya da etkisiz halə gətirilməsi durumunda, mövcut şərtlər altında, kəsin bir askeri avantaj sağlayan obyektlərlə sınırlıdır.”

▪ **53'üncü Maddesinde;**

“Silahlı Çatışma Halində Kültürel Malların Korunması Hakkındaki 14 Mayıs 1954 tarixli Lahey Sözləşməsinin və digər ilgili uluslararası mənbələrin hökumlərinə hələ gəlməyə əşğıdakilər yasaklanmışdır: a) İnsanların kültürel və ruhani miraslarını oluşturan tarixi anıtlar, sənət əsərləri ya da ibadət yerlərinə qarşı yönətilən mühasirə eynəmləri gerçəkləşirmək, ...”

▪ **56'ncı maddesinin birinci fıkrasında;**

“Barajlar, su kanalları və nükleer elektrik üretim tesisləri gibi təhlükə arz edən unsurlar barındıran binalar ya da tesislər, bir saldırdırın, buralardakı təhlükəli unsurların salıverilməsinə və nəticə olaraq, sivil xalq arasında ciddi itələmələrə nədən olacağı vəziyyətlərdə, askeri hədəf təşkil etsələr dahi saldırdırıya hədəf olmayacaqdır. ...”

hususları düzenlənmişdir. Digər tərəftən əyni Protokolün **85'inci maddəsinə** görə sivil xalqı və ya bireyləri saldırdırının hədəfi halinə gətirmək; sivil xalqı və ya bireyləri aşırı can itələməsinə, sivilərin yaralanmasına və ya sivil malların zərər görməsinə səbəbiyyət verəcəğini bilərək sivil xalqı və ya sivil malları etkiləyən ayırım gəzetməyən saldırdırıya girişmək Protokolün ağır ihlalini oluşturmaktadır.

Uluslararası İnsancıl Hukuk açısından bir digər önəmli düzenləmə olaraq **Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 8'inci maddesinde “Savaş Suçları”:**

“2. Bu Statünün amacına uyğun olaraq, “savaş suçları” şu anlamlara gelir:

(a) 12 Ağustos 1949 tarixli Cenevre Sözləşmələri'nin çox ciddi şəkildə ihlali, başqa bir deyişlə, Cenevre Sözləşməsi hökumlərinə görə korunan şahıs və mallardan hərhangisi birinə qarşı əşğıdakı fiiller:

i) Kasten öldürme;

ii) Biyolojik deneyler dahil işkence veya insanlık dışı muamele;

iii) Vücuda veya sağlığına kasten büyük ıstırap verme veya ciddi yaralamaya sebep olma;

iv) Askeri gereklilik olmadan, yasadışı ve keyfi olarak mülkiyetin yaygın yok edilmesi veya sahiplenilmesi;

...

(b) Uluslararası hukukun mevcut sistemi içerisinde, uluslararası silahlı çatışmalarda uygulanabilir yasa ve geleneklerin diğer ciddi ihlalleri, yani, aşağıdaki fiillerden herhangi birisi:

i) Çarpışmalarda doğrudan yer almayan sivil bireylere ya da sivil nüfusa karşı kasten saldırı yöneltilmesi;

ii) Askeri olmayan, yani askeri maksatlı olmayan sivil hedeflere karşı kasten saldırı düzenlenmesi;

...

v) Savunmasız veya askeri hedef oluşturmayan kent, köy, yerleşim yeri veya binaların bombalanması veya bu yerlere herhangi bir araçla saldırılması;

ix) Askeri amaçlı olmaması koşuluyla din, eğitim, sanat, bilim veya yardım amaçlarıyla kullanılan binalara, tarihi eserlere, hastanelere ve hasta ve yaralıların toplandığı yerlere kasten saldırı düzenlenmesi;

xix) Çekirdeği tam kapatmayan veya yarararak ayrılan mermiler gibi insan vücuduna kolayca giren veya vücutta parçalanan mermi kullanılması;

xx) Gereksiz yaralanmaya veya ıstıraba yol açan veya 121 ve 123. Maddeler hükümlerine uygun olarak bu Statü'ye bir ek şeklinde dahil edilmesi ve geniş yasaklamaya tabi olması halinde, kendiliğinden ve ayırım yapmadan uluslararası savaş hukuku ihlalleri oluşturan silah, mermi, malzeme veya savaş yöntemleri kullanılması;"

şeklinde tanımlanmıştır.

Azerbaycan'ın Gence ve Mingeçevir şehirlerine gerçekleştirilen ziyaret neticesinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin çatışmanın gerçekleştiği cephe hattının dışına çıkarak söz konusu hatta oldukça uzakta bulunan ve sivilin yerleşim birimleri olan şehirleri de hedef aldığı, çok sayıda mesken olarak kullanılan binanın roket saldırıları nedeniyle yıkılarak enkaza döndüğü, enkaz altında aralarında çocukların da yer aldığı sivilin kaldığı, roketlerin okulların, hastanelerin, kamu binalarının yakınına düştüğü, tarihi eserlerde de tahribatlar yarattığı, saldırılarda çok sayıda sivilin yaralandığı ve hayatlarını kaybettikleri bizzat yerinde gözlemlenmiş/tespit edilmiştir. Taraflar arasında 3 defa “insancıl ateşkes” yapılmasına karar verilmesine rağmen, kararın üzerinden 24 saat bile geçmeden Ermenistan tarafınca sivilere yönelik gerçekleştirilen saldırıların devam etmesi kayıpların artmasına neden olmuştur. Bu çerçevede 12’si çocuk (biri 1 yaşında bebek), 27’si kadın olmak üzere 94 sivil hayatını kaybetmiş; 414 sivil yaralanmıştır.

Sivil halkın hedef alınarak öldürülmesi öncelikle tüm hakların en temeli olan, *savaş zamanında ve ulusun varlığını tehdit eden diğer olağan üstü durumlarda bile ihlal edilemeyecek olan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 2'nci maddesinde düzenlenen “Yaşam Hakkı”nın ihlalidir.* Zira söz konusu maddede “Herkesin yaşam hakkı yasanın koruması altındadır. Yasanın ölüm cezası ile cezalandırıldığı bir suçtan dolayı hakkında mahkemece hükmedilen bu cezanın yerine getirilmesi dışında hiç kimse kasten öldürülemez.” hususu düzenlenmiştir. Diğer taraftan **Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 6'ncı maddesinde çocuğun yaşam ve gelişme hakkı** düzenlenmiş olup, buna göre “Taraflar Devletler, her çocuğun temel yaşama hakkına sahip olduğunu kabul eder; çocuğun hayatta kalması ve gelişmesi için mümkün olan azami çabayı gösterirler”. Oysaki Ermenistan silahlı kuvvetleri sivilin yaşam alanlarını hedef alarak biri daha 1 yaşında bebek olan 12 çocuğun hayatını kaybetmesine neden olmuş ve dolayısıyla çocukların yaşam hakkını ihlal etmiştir. Ayrıca hedefler arasında okulların da yer alması, hem çocukların yaşam hakkını açıkça büyük riske atmakta hem de çocukları okula gitmelerini engelleyerek eğitim haklarını da ihlal etmektedir.

İnsan Hakları İzleme Örgütü de Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından Berde şehrine 28 Ekim 2020 tarihinde yapılan ve en az 21 sivilin hayatını kaybetmesine,

70'ten fazla sivilinde yaralanmasına neden olan saldırıda kullanılması yasak olan msket bombası ile en az bir başka tür uzun menzilli roketin kullanıldığını teyit etmiştir⁹. Örgüt tarafından yapılan açıklamada, uluslararası ve yerel gazeteciler ile bölge sakinleri tarafından çekilen msket bombası kalıntılarının fotoğraflarını inceledikleri, silahlardan ikisinin bir Smerch msket bombası roketi ve bir Smerch paraşüt geciktirmeli yüksek patlayıcı parçalanma roketi olarak tanımlandığı, Ermenistan güçlerinin Smerch çok namlulu roketatarlara sahipken, Yukarı Karabağ güçlerinde bu silahların bulunmadığı, dolayısıyla saldırıyı Ermenistan silahlı kuvvetlerinin gerçekleştirdiğinin veya Yukarı Karabağ güçlerine söz konusu mühimmatı sağladığının muhtemel olduğu belirtilmiştir. Aynı açıklamada Berde'nin 40.000 nüfusa sahip olduğu, olaya şahit olan yabancı bir gazetecinin saldırının günün ortasında gerçekleştiğini ve herkesin hazırlıksız yakalandığını, saldırı öncesinde veya sırasında yolda yoğun asker veya askeri aracın varlığını görmediğini ifade ettiği, saldırılardan birinin şehrin en büyük tam teşekküllü hastanesi olan Berde Merkez Hastanesi'ne 100 metreden daha yakında gerçekleştiği, bölgede askeri bir nesne bulunsaydı bile, msket bombalarının ayırım gözetmeyen etkileri göz önüne alındığında, savaş kurallarına göre sivil yerleşim alanlarında kullanılmalarının yasak olduğu da ifade edilmiştir.

Uluslararası Af Örgütü de aynı şekilde uzmanlarının 28 Ekim 2020 günü Berde'ye yapılan saldırıda Ermenistan güçleri tarafından Rus yapımı 9M55 Smerch roketlerinden 9N235 msket bombası atıldığını teyit ettiklerini belirtmişlerdir.¹⁰

Sivillerin korunmasını, silahlı çatışmanın yol açtığı acıları sınırlamaya çalışan uluslararası insancıl hukuk, silah seçimine ilişkin temel ilke ve kurallara sahip olup, belirli silahların kullanılmasını yasaklamaktadır. Yetkisi 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinde tanımlanmış bağımsız ve tarafsız bir insani kuruluş olan Uluslararası Kızıllaç Komitesi (ICRC) belli silahların kullanılmasına ilişkin düzenlemelerin geliştirilmesinde lider rol oynamaktadır. ICRC tarafından "Uluslararası Örfi İnsancıl Hukuk" konulu çalışma yapılmış olup, 161 maddeden oluşan Uluslararası Örfi İnsancıl Hukuk Kurallarının Listesi hazırlamıştır. **71. Kurala göre "Doğaları gereği ayırım gözetmeyen silahların kullanımı yasaktır."**

9 <https://www.hrw.org/news/2020/10/30/armenia-cluster-munitions-kill-civilians-azerbaijan>

10 <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2020/10/armenia-azerbaijan-first-confirmed-use-of-cluster-munitions-by-armenia-cruel-and-reckless/>

Doğaları gereği ayırım gözetmeyen silahlar ise askeri bir hedefe yönlendirilemeyen veya etkileri uluslararası insancıl hukukun gerektirdiği şekilde sınırlandırılmayan silahlardır.¹¹ Buna göre zehir ya da zehirli silahlar; biyolojik silahlar, kimyasal silahlar, çatışma metodu olarak kullanılan isyan kontrol etmenleri, doğal bitki örtüsünü yok eden harp yöntemleri; insan vücudunda kolaylıkla genişleyen ya da düzleşen mermiler; insan vücudunda patlayan mermilerin kullanımı, ilk etkisi insan vücudunda röntgen cihazı ile tespit edilemeyen parçacıklarla yaralamaya neden olan silahlar; Uluslararası Örf Adet Hukuku kapsamında özel olarak korunan nesnelere ya da kişiler veya sivillerin ilgisini çekmesi muhtemel nesnelere bağlanmış ya da bu nesnelere ilişkilendirilmiş bubi tuzakları, muharebe işlevinin ya da muharebe işlevlerinden birisinin kalıcı körlük ve görme bozukluğu yaratması için özel olarak tasarlanmış lazer silahlarının kullanımları yasaktır.¹²

Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından Azerbaycan'a karşı saldırılarda kullanılan msket bombası da bahse konu ayırım gözetmeyen silahlardan biri olup, msket bombalarının her türlü kullanımı, üretimi, depolanması ve transferi 2008 yılında imzalanan ve 2010 yılında yürürlüğe giren **BM Demet Nitelikli Mühimmat Sözleşmesi (Msket Bombası Hakkındaki Sözleşme)** ile yasaklanmıştır. Yasağın nedeni msket bombalarının sivillerde 'kabul edilemez zararlar' ile sonuçlanmasıdır. Zira, msket bombaları geniş alan etkisine sahip olup, sivil ve askeri hedef ayırımı yapamamaktadır. Bu da sivil kurbanların sayısının artma olasılığını artırmaktadır. İkinci olarak msket bombalarının kullanımı ile geride çok sayıda tehlikeli, patlamamış mühimmat kalmaktadır. Bu tür kalıntılar ise onlarca yıl sonrasında bile sivillerin ölümüne veya yaralanmasına sebep olarak, ekonomik ve sosyal gelişmeyi engelleyerek başka çok ciddi sonuçlara yol açabilmektedir.¹³

Çatışmaların tarafları İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından da hatırlatıldığı üzere *Cenevre Sözleşmelerine ve geleneksel uluslararası hukuk ile bağlıdır ve uluslararası insancıl hukukun temel ilkelerine uymak zorundadırlar*. Gerek Cenevre Sözleşmelerinde gerekse UCM Roma Statüsünde sivillerin, sivil malların, askeri

11 https://ihl-databases.icrc.org/customary-ihl/eng/docs/v1_rul_rule71#:text=Weapons%20That%20Are%20by%20Nature%20Indiscriminate,-Related%20Practice&text=Rule%2071.-The%20use%20of&text=State%20practice%20establishes%20this%20rule,and%20non%20international%20armed%20conflicts.

12 https://www.icrc.org/en/doc/assets/files/other/tur-irrc_857_henckaerts.pdf

13 <https://www.clusterconvention.org/>

hedef oluşturmayan kent, köy ve yerleşim yerlerinin korunması öngörülmüştür. Ermenistan tarafından *sivil halkın ve sivil binaların hedef alınarak kayıplara sebebiyet vermesi, 1949 Cenevre Sözleşmelerine Ek 1977 tarihli 1'inci Protokolün ağır ihlali olup, Uluslararası Ceza Mahkemesi Roma Statüsü'nün 8 (b) maddesi gereğince de savaş suçudur.* Diğer taraftan *sivil kayıplara balistik füzelerle, ağır topçu ateşiyle, msket bombalarıyla yapılan saldırılar neden olmuş olup, bu da söz konusu silahların özellikleri ve yarattıkları/yaratabilecekleri tahribat nedeniyle açık bir savaş suçudur.*

Azerbaycan'a gerçekleştirilen çalışma ziyaretinde Azerbaycan'ın en eski şehirlerinden biri olan ve Ülkenin en yoğun nüfusa sahip ikinci şehri Gence de ziyaret edilmiş olup, Ermenistan tarafından yapılan saldırılar neticesinde oluşan tahribatlar da gözlemlenmiştir. *Gence'nin bahse konu hususlar çerçevesinde önemi çatışma bölgesinden oldukça uzak olmanın yanı sıra askeri avantaj sağlayacak herhangi bir objenin bulunmamasına rağmen saldırı altında kalmasıdır.* Tarihi bir şehir olmasından ötürü sahip olduğu tarihi ve kültürel eserlerin zarar gördüğü, zarar gören tarihi yerlerin arasında yer alan İmamzade Camii yerleşkesinin kullanılamaz hale geldiği, diğer tarihi öneme sahip Ortodoks Kilisesinin de büyük zarar gördüğü bizzat gözlemlenmiştir. Gence'nin çatışma bölgesinden uzak ve sivil halkın yoğun olduğu bir bölge olmasına rağmen füzelerle vurularak sivil kayıpların verilmesi, ibadethanelerin zarar görmesi ve kullanılamaz hale gelmesi yine Cenevre Sözleşmesi ve UCM Roma Statüsü maddeleri gereğince savaş suçudur.

7. Sonuç

Yukarı Karabağ, uluslararası toplumun müdahalelerine rağmen Ermenistan ve Azerbaycan arasında uzun yıllardır büyük çatışmalara neden olan ve çözüme kavuşturulamayan, çatışmalar neticesinde çok kayıplara neden olmuş, Azerbaycan Cumhuriyeti'nin sınırları içinde yer alan Özerk Bölgedir. Ermenistan tarafından Azerbaycan topraklarının %20'lik bölümüne denk gelen Yukarı Karabağ ve çevresindeki 7 rayon yaklaşık 30 yıldır Ermenistan tarafından işgal altındadır. Bölgede çatışmaları sonlandırarak barışçıl bir çözüm oluşturulabilmesi amacıyla 1992 yılında kurulan AGİT Minsk Grubunun gayretleri sonuçsuz kalmış, bu anlamda bir başarı elde edilememiştir. Diğer taraftan, Minsk Grubunun gayretleri BM Güvenlik Konseyi kararlarına temel olmuş ve Konsey tarafından 1993 yılında 822, 853, 874 ve 884 sayılı 4 adet karar yayınlanmıştır. Ancak söz konusu kararlarda Ermenistan'ın işgal ettiği Azerbaycan topraklarından geri çekilmesi istenmiştir. BM'nin 14 Mart 2008 tarihli Genel Kurulunda kabul edilen 62/243 sayılı kararda ise BM Güvenlik Konseyinin bahsi geçen 4 kararına atıfta bulunularak Ermeni güçlerinin “tamamen, derhal ve koşulsuz bir şekilde” Azerbaycan topraklarından geri çekilmesi çağrısında bulunulmuştur. Söz konusu uluslararası çabalar yetersiz kalmış ve bölgede çatışmalar devam etmiştir. İki ülke arasında 2-5 Nisan 2016 tarihlerinde gerçekleşen ve “4 Gün Savaşı” olarak anılan, iki tarafın da kayıplar verdiği, Rusya'nın arabuluculuğuyla son bulan çatışmalardan sonra en şiddetli çatışma 27 Eylül 2020 tarihinde Ermenistan'ın saldırısıyla tekrar başlamıştır. Yukarı Karabağ Özerk Bölgesi, Yukarı Karabağ Cumhuriyeti olarak bağımsızlığını ilan etse de bağımsızlığı Ermenistan dâhil hiçbir ülke tanımamaktadır ve uluslararası hukuk çerçevesinde bölge Azerbaycan'ın bir parçasıdır. Dolayısıyla BM Antlaşmasının 51. maddesine göre *(Bu Antlaşma'nın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel ya da ortak meşru savunma hakkına hanel getirmez.)* Azerbaycan'ın hukuken meşru müdafaa hakkı oluşmaktadır.

27 Eylül itibarıyla başlayan saldırılar neticesinde 12'si çocuk 27'si kadın olmak üzere 94 Azerbaycan vatandaşı sivil hayatını kaybetmiş; 414 sivil de yaralanmıştır. Ermenistan tarafından gerçekleştirilen söz konusu saldırıların çatışma bölgesinden uzak mesafede bulunan sivil yerleşim merkezlerine yapılmış olması ve saldırılarda kullanılması yasaklanmış olan ağır topların, bombaların kullanılması, zarar gören yerler arasında sivillerin ikamet ettikleri özel mülkiyetlerin yanı sıra, okul, hastane, ibadethane, kamu binalarının yer alması uluslararası insancıl hukuk açısından dikkat çekmektedir. Uluslararası Af Örgütü ve İnsan Hakları İzleme Örgütü tarafından da kabul edildiği üzere Azerbaycan'ın çatışma bölgesinden uzakta yer alan ve yoğun nüfusa sahip Gence ve Berde şehirlerine balistik füzeler ve msket bombalarıyla saldırıda bulunulmuştur. Bu saldırılar sonucu her iki rayonda toplam 53 sivil hayatını kaybetmiş ve 200'den fazla sivil yaralanmıştır. Gerçekleştirilen çalışma ziyaretinde Gence'deki tahribat bizzat yerinde müşahede edilmiştir. Enkaz altından çıkartılan çocukların cansız bedenleri yaşanan acıyı daha da katlamıştır. Uluslararası İnsancıl Hukukun temelini oluşturan 1949 Cenevre Sözleşmeleri ve bunlara Ek 1977 tarihli Protokoller ile UCM Roma Statüsü çerçevesinde Ermenistan'ın gerçekleştirdiği saldırıların birer savaş suçu olduğu şüphe götürmemektedir. Zira Uluslararası İnsancıl Hukuk sivillerin korunmasını hedeflemekte ve sivillerin zarar görmesine sebebiyet verebilecek faaliyetleri yasaklamakta; bahse konu saldırılarda Ermenistan tarafından sivil mallar ile askeri hedefler birbirinden ayırt edilmeksizin direkt olarak siviller ve sivil yapılar hedef alınmış; orantısız silahlar kullanılmıştır. Cenevre Sözleşmelerinin Ek 1. Protokolünde; *sivil halk arasında ciddi kayıplara neden olacağı durumlarda, askeri hedef teşkil etseler dahi barajlar, su kanalları ve nükleer elektrik üretim tesisleri gibi tehlike arz eden unsurlar barındıran yapılar ya da tesislerin saldırıya hedef olması yasaklanmaktadır.* Çalışma ziyaretinde bizzat yerinde incelenen Mingçeşvir şehrinde Güney Kafkasya Bölgesinin en büyük enerji santralının ve su barajının bulunmasına rağmen şehre kullanımı yasak balistik füzeler ile saldırıldığı göz önünde bulundurulduğunda bu da açık bir savaş suçudur. Zira füzeler baraja ve hidroelektrik santrale denk gelmemesi şans eseri birçok yerleşim yerini sular altında bırakarak çok ciddi sivil kayıplar verilmesinin önüne geçmiştir.

Her ne kadar 10 Kasım 2020 tarihinde ateşkes imzalanmış ve çatışmalar durmuş olsa da 12'si çocuk olmak üzere 94 sivil hayatını kaybetmiştir. Hayatta kalanların ise acılarını ve travmalarını uzun süre atlatmalarının zor olacağı aşikârdır. Sonuç olarak 27 Eylül 2020 tarihi itibarıyla Azerbaycan sivil halkına ve sivil yerleşim yerlerine yoğun bir şekilde saldırılar başlatan Ermenistan, caydırıcılığı siviller üzerinden sağlamaya çalışarak, askeri avantaj sağlamayacak hedeflere saldırarak, onlarca sivilin hayatını kaybetmesine sebep olarak 10 Kasım tarihli ateşkese kadar uluslararası anlaşmaları, uluslararası insancıl hukuku hiçe saymıştır ve savaş suçu işlemiştir. Bu suça sebebiyet verenlerin hiç şüphesiz ki yargılanması gerekmektedir. Dünyadaki hiçbir insan hakları savunucusunun veya örgütünün buna sessiz kalmaması; çabaların tavsiyeden öteye gitmesi ve harekete geçilmesi gerekmektedir. Ateşkes ile çatışmaların durması gerçekleşen savaş suçunu ortadan kaldırmamaktadır. Ayrıca benzer insan hakları ihlallerinin bir daha yaşanmasını engellemek adına da harekete geçilmesi gerekmektedir.

EK 1: Ermenistan Silahlı Kuvvetleri Tarafından Gerçekleştirilen Saldırıların Kronolojik Sıralaması

27 Eylül 2020

Ermenistan silahlı kuvvetleri ateşkesi bozarak cephe hattı boyunca Azerbaycan'ın silahlı kuvvetlerine ve Terter, Ağdam, Fuzuli, Cebrail rayonlarının yerleşim birimlerine top mermileriyle saldırmıştır.

28 Eylül 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin yoğun saldırıları sonucu Ağdam rayonunda 1, Goranboy rayonunda 13 ve 14 yaşlarında ikisi çocuk 5, Terter rayonunda 4 sivil hayatını kaybetmiştir.

29 Eylül 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırıları sonucu Ağdam, Terter ve Fuzuli rayonlarında birer sivil hayatını kaybetmiştir.

30 Eylül 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırıları sonucu Fuzuli ve Terter rayonlarında ikişer sivil hayatını kaybetmiştir.

1 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Ağdam rayonunun bombalaması bir baba ile oğlu; Terter'de de 1 sivil hayatını kaybetmiştir.

04 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırıları sonucu Ağcabedi'de 14 yaşında 1 çocuk, Beylegan'da 2, Gence'de 1 sivil hayatını kaybetmiştir.

05 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırıları sonucu Ağdam'da 1, Berde'de 2, Goranbay'da 1 sivil hayatını kaybetmiştir.

06 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin saldırıları sonucu Terter'de 1 sivil hayatını kaybetmişdir.

07 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin saldırıları sonucu Ağdam'da 1 sivil hayatını kaybetmişdir.

08 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin saldırıları sonucu Goranbây'da 1 sivil hayatını kaybetmişdir.

10 Ekim 2020

Ermenistan ve Azərbaycan, Moskova'da yapılan görüşmələrdə, 10 Ekim saat 12.00'dan itibaren geçerli olmaq üzere Dağlık Karabağ'daki cənazələrin və esirlərin dəyişimini öngören insani amaçlı "atəşkes" kararı almışdır.

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin saldırıları sonucu Ağdam'da 1 sivil hayatını kaybetmişdir.

11 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin gecə saatlərində Gence'deki 4 konut binasına gerçəkləşdirilən saldırıda 12 sivil hayatını kaybetmişdir.

14 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin saldırıları sonucu Terter'de 1 sivil hayatını kaybetmişdir.

15 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Terter şəhərində bir cənəzə töreninin hədəf alınması sonucunda 4 sivil hayatını kaybetmişdir.

17 Ekim 2020

Gence'nin merkezi bölgesi "SCUD/Elbrus" balistik füzeleriyle saldırıya uğramış biri 1 yaşında bebek olmak üzere 6'sı çocuk 15 sivil hayatını kaybetmiştir.

18 Ekim 2020

Azerbaycan ve Ermenistan 18 Ekim'de yerel saatle 00.00'dan itibaren insani amaçlı geçici ateşte anlaşılmıştır. Azerbaycan Dışişleri Bakanlığında yapılan açıklamada geçici ateşkes kararının, AGİT Minsk Grubu eş başkanı ülkelerinin devlet başkanlarının 1 Ekim tarihli bildirisini ile AGİT Minsk Grubu eş başkanlarının 5 Ekim tarihli bildirisine dayanarak ve 10 Ekim tarihli Moskova bildirisine uygun olarak kabul edildiği bildirilmiştir.

20 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırıları sonucu Terter'de 2 sivil hayatını kaybetmiştir.

24 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerinin saldırıları sonucu Terter'de 16 yaşında bir çocuk hayatını kaybetmiştir.

26 Ekim 2020

ABD, Azerbaycan ile Ermenistan'ın 26 Ekim günü yerel saatle 08:00'de başlamak üzere insani ateşkes konusunda anlaşmaya vardığını açıklamıştır.

27 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerince yapılan saldırı sonucu biri 7 yaşında çocuk olmak üzere 5 sivil hayatını kaybetmiştir.

28 Ekim 2020

Berde şehrine Smerch roketlerle (misket bombalarıyla) yapılan saldırıda 20 sivil hayatını kaybetmiştir.

29 Ekim 2020

Ermenistan silahlı kuvvetlerince yapılan saldırı sonucu Goranboy'da 1 sivil hayatını kaybetmiştir.

10 Kasım 2020

Rusya, Ermenistan ve Azerbaycan arasında imzalanan anlaşmayla birlikte çatışmalar durmuş ve Ermenistan işgal ettiği rayonlardan çekilme talebini kabul etmiştir. Anlaşma kapsamında Ermenistan'dan Dağlık Karabağ'a ve Nahçıvan'dan Azerbaycan'a birer koridor açılacak ve bölgede Rus barış gücü konuşlanacaktır.

27.09.2020-29.10.2020 Tarihleri Arasında Ermenistan Silahlı Kuvvetlerinin Saldırıları Sonucu Hayatını Kaybeden Sivillerin İsim Listesi

AĞDAM RAYONU(7 sivil)

		Doğum Tarihi
	<p>Elmaddin Humbat SARIYEV</p> <p>29.09.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucunda Ağdam rayonu Karadağlı köyünde kendi evinin avlusunda hayatını kaybetmiştir.</p>	05.03.1997
	<p>Eyvaz Musa RAHIMOV</p> <p>05.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Ağdam ili Safarlı yerleşiminde yaşadığı eve açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	07.07.1954
	<p>Gunduz Taryel HUSEYNOV</p> <p>10.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu Ağdam rayonuna bağlı Çamenli köyündeki evine isabet eden merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	08.01.1974
	<p>Joshgun Anvar PASHAYEV</p> <p>28.09.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucunda Ağdam rayonu Karadağlı köyünde bir evin avlusunda hayatını kaybetmiştir.</p>	01.01.1979
	<p>Murshud Rashid MAMMADOV</p> <p>01.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Ağdam ilçesine bağlı Hacımammadlı köyündeki evine ateş açması sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	16.03.1966

Samir Murshud MAMMADOV

01.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Ağdam ilçesine bağlı Hacımammadlı köyündeki evine ateş açması sonucu hayatını kaybetmiştir.

15.04.1996

Zarifa Gamboy ALIYEVA

07.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Ağdam ilçesine bağlı Hindiristan köyündeki evine ateş açması sonucu hayatını kaybetmiştir.

27.03.1945

AĞCABEDİ (1 sivil)

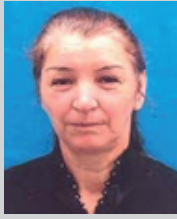

Farid Dilafat ISKANDAROV

4 Ekim 2020'de köyündeki bir kafenin yanında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin ateş açması sonucu hayatını kaybetmiştir.

11.08.2006

BERDE (27 sivil)

Aybaniz Ashraf AHMADOVA

27.10.2020 tarihinde Berde'ye bağlı Karayusuflu köyünde saat 16.00 sıralarında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

08.01.1959

Aysu Rovshan ISKANDARLI

27.10.2020 tarihinde Berde'ye bağlı Karayusuflu köyünde saat 16.00 sıralarında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

11.06.2013

Almaz Salah ALIYEVA

27.10.2020 tarihinde Berde'ye bağlı Karayusuflu köyünde saat 16.00 sıralarında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu yaralanmış ve 28.10.2020 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

18.12.1960

Asgar Mahir ALLAHVERDIYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

04.02.1983

Amil Fazil JAFAROV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

22.07.1990

Aghamoglan Baylar GULIYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

26.03.1947

Charkaz Khanlar MIRZALIYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

15.03.1972

Dayanat Tahir KAZIMOV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

30.04.1990

Ehtiram Khalil ISMAYILOV

27.10.2020 tarihinde Berde'ye bağlı Karayusuflu köyünde saat 16.00 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

11.01.1980

Fazil Haji HAJIYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.09.1969

Fuad İsa ISMAYILOV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

29.12.1988

Gulshan Mehrab HUSEYNOVA

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

07.01.1972

Hummat Suleyman SULEYMANOV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

23.09.1955

İntigam Alamdar KHIDIROV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

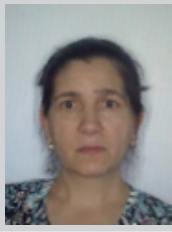
25.12.1977

Javid Ali RUSTAMOV

05.10.2020'de Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Berde'de açtığı ateş sonucu yaralanmış ve 7.10.2020'de hastanede hayatını kaybetmiştir.

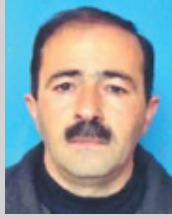
14.03.1975

Leyla Elmir MUSTAFAYEVA

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

21.09.1969

Maharram Anvar MUSTAFAYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

26.02.1971

Mirsahir Yusif AHMADOV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

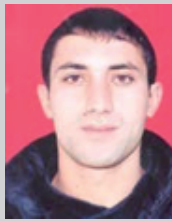
09.04.1980

Ofelya Majid JAFAROVA

27.10.2020 tarihinde Berde'ye bağlı Karayusuflu köyünde saat 16.00 sıralarında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

10.03.1970

Rashad Vagif SHAFIYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

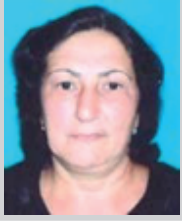
13.10.1991

Ruslan Mahammad ABBASOV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.11.1984

Shahriyar Isa MEHDIYEVA

05.10.2020'de Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Berde'de açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

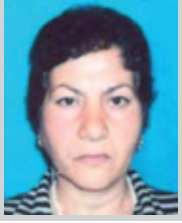
26.03.1961

Sadiq Sahib ALIYEV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

18.01.1993

Solmaz Sadraddin GASIMOVA

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

21.06.1961

Tukazban Charkaz MIRZALIYEVA

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.10.1995

Vasif Vagif ISMAYILLI

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

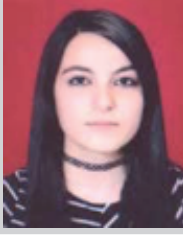
08.12.1990

Yalchin Rizvan ISGANDAROV

28.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Berde şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

19.05.1984

BEYLEGAN (2 sivil)**Arzu Isgandar ASADOVA**

04.10.2020 tarihinde Beylegan şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

15.12.1998

Zulfiyya Isgandar ISMAYILOVA

04.10.2020 tarihinde Beylegan şehir merkezine Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

04.12.1976

FUZULI (3 sivil)**Emil Elshad GULIYEV**

30.09.2020 günü saat 16.00 sularında Horadiz ilinde Azpetrol benzin istasyonu yakınında merminin patlaması sonucu yaralanmış ve sonrasında hayatını kaybetmiştir.

14.02.2000

Ikhtiyar Ajdar SAFAROV

29.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu yaşadığı evin bahçesinde hayatını kaybetmiştir.

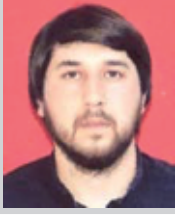
12.02.1971

Murad Tahir RUSTAMOV

30.09.2020 günü saat 16.00 sularında Horadiz ilinde Azpetrol benzin istasyonu yakınında merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

16.02.1990

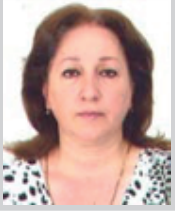
GENCE (26 sivil)

Adil Hamza ALIYEV

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesi de bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

14.04.1992

Afag Aziz ALIYEVA

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesi de bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

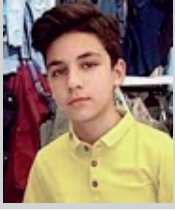
27.09.1957

Anar Adil ALIYEV

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kapaz Mahallesi de bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

31.07.1982

Artur Ramiz MAYAKOV

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu yaşadığı evde yaralanmış ve 24.10.2020 tarihinde hayatını kaybetmiştir.

09.01.2007

Bakhtiyar Suliddin ASGAROV

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şəhri ne açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

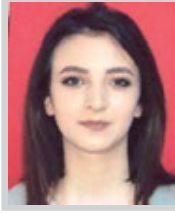
28.12.1980

Durra Hilal JAFAROVA

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesi de bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

17.04.1967

Gunay Zahid ALIYEVA

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesinde bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

31.01.1992

Jeyhun Jamal ALASGAROV

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesinde bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.12.1958

**Khatira Ramiz KHALILOVA
(GAHRAMANOVA)**

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

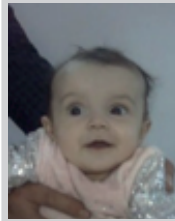
02.08.1986

Laman Ramin GAHRAMANOVA

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

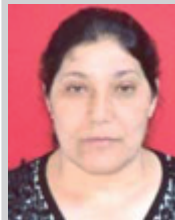
16.04.2002

Madina Royal SHAHNAZARLI

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

02.06.2019

Maral Yunis YUSIBOVA

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

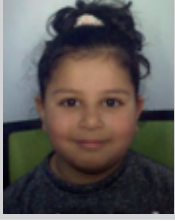
xx.xx.1963

Maryam Goshgar KHALILLI

17.10.2020 tarixində 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Gence şəhrinə açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

03.08.2014

Nazrin Teymur ASGAROVA

17.10.2020 tarixində 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Gence şəhrinə açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

05.12.2014

Nigar Azer ASGAROVA

17.10.2020 tarixində 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Gence şəhrinə açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

18.10.2005

Nuraddin Polad AGHAYEV

17.10.2020 tarixində 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Gence şəhrinə açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

01.01.1943

Nurchin Emin ALIYEVA

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesiində bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

06.03.1987

Orkhan Goshgar KHALILLI

17.10.2020 tarixində 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Gence şəhrinə açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

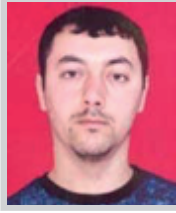
29.04.2009

Ramiz Yusif BAGHIROV

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesiində bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

26.04.1958

Royal Yusif SHAHNAZAROV

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

18.01.1986

Sevil Suliddin ASGAROVA

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

22.11.1982

Suliddin Ismayil ASGAROV

17.10.2020 tarihinde 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

25.12.1948

Tarana Pasha ALASGAROVA

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesinde bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

28.01.1965

Tunar Goshgar ALIYEV

04.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin Gence şehrine açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

22.05.1999

Ulvi Jeyhun ALASGAROV

11.10.2020 günü 02-03 sularında Gence, Kepez Mahallesinde bulunan 4 konut binasına Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu hayatını kaybetmiştir.

23.07.1990

Zuleykha Nizami SHAHNAZAROVA

17.10.2020 tarixində 1 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin Gence şəhərinə açdığı atəş sonucunda həyatını itirmişdir.

19.02.1996

GORANBOY (8 sivil)

Afag Damir AMIROVA

28.09.2020 günü saat 18 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda evində həyatını itirmişdir.

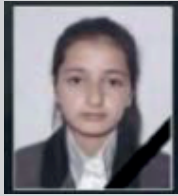
12.01.1981

Elbrus Isa GURBANOV

28.09.2020 günü saat 18 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda evində həyatını itirmişdir.

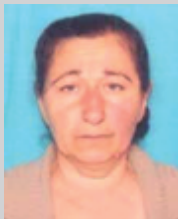
24.11.1951

Fidan Elshan GURBANOVA

28.09.2020 günü saat 18 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda evində həyatını itirmişdir.

01.03.2006

Flora Garash ZIYADOVA

29.10.2020 günü saat 18 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda evində həyatını itirmişdir.

09.05.1967

Raziya Bayramali ABBASOVA

05.10.2020 tarixində Ermenistan silahlı kuvvetlərinin açdığı atəş sonucunda evində həyatını itirmişdir.

18.01.1955

Shafayat Novruz GURBANOVA

28.09.2020 günü saat 18 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu evinde hayatını kaybetmiştir.

22.02.1956

Shahriyar Elshan GURBANOV

28.09.2020 günü saat 18 sularında Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu evinde hayatını kaybetmiştir.

30.11.2007

Turyan Tofiq GULIYEVA

08.10.2020 tarihinde Ermenistan silahlı kuvvetlerinin açtığı ateş sonucu evinde hayatını kaybetmiştir.

23.04.1957

TERTER (17 sivil)

Adavat Zahid AKHUNDOV

14.10.2020 günü saat 08.00 sularında Terter rayonuna bağlı Narlik kasabasındaki evine düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.05.1969

Anar Tofiq GULIYEV

20.10.2020 tarihinde Terter rayonuna bağlı Cemilli köyündeki evine düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

23.05.1985

Anar Rasul ISAKHLI

20.10.2020 tarihinde Terter rayonuna bağlı Cemilli köyündeki evine düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

30.05.1997

Ayna Muhammedali MEHTIYEVA

29.09.2020 tarihinde evine düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

20.06.1965

Elshan Asif ABBASOV

28.09.2020 tarihinde sokağa düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

04.10.1987

Khalig Asif ABBASOV

28.09.2020 tarihinde sokağa düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

24.07.1981

Hasan Asif MAMMADOV

06.10.2020 tarihinde Terter rayonu Dört Yol kasabasına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.02.1981

Isgandar Yelmar AMIROV

15.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Terter şehir kabristanlığının karşısına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

18.02.1967

Mehman Sovet ALIYEV

28.09.2020 tarihinde Terter Rayon Mahkemesinin karşısına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

04.09.1977

	<p>Muzaffar Ali ALIYEV</p> <p>30.09.2020 günü saat 08.00 sularında Tatar Aliğa Vahid Caddesi üzerinde Devlet Seferberlik ve Askerlik Teşkilatı Terter İlçe Müdürlüğü idari binası önüne düşen mermi sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	27.08.1971
	<p>Orkhan Rahbar ISMAYILZADA</p> <p>24.10.2020 tarihinde Kebirli köyünde düşen ve patlayan mermi sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	02.04.2004
	<p>Parviz Novruz ORUJOV</p> <p>15.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Terter şehir kabristanlığının karşısına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	10.06.1989
	<p>Sabit Usub ASADOV</p> <p>28.09.2020 tarihinde Şihark kasabasına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	22.07.1981
	<p>Shahin Mahmud IBRAHIMOV</p> <p>30.09.2020 günü saat 08.00 sularında Tatar Aliğa Vahid Caddesi üzerinde Devlet Seferberlik ve Askerlik Teşkilatı Terter İlçe Müdürlüğü idari binası önüne düşen mermi sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	24.12.1987
	<p>Shakir Khasay ZAMANOV</p> <p>15.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Terter şehir kabristanlığının karşısına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.</p>	25.04.1988

Vasif Bahadur RUSTAMOV

15.10.2020 tarihinde saat 13 sularında Terter şehir kabristanlığının karşısına düşen merminin patlaması sonucu hayatını kaybetmiştir.

07.03.1960

Zabil Mahammad HASANOV

01.10.2020 tarihinde Terter şehir otobüs terminalinin idari binasına düşen bir mermi sonucu hayatını kaybetmiştir.

01.06.1983

“Ermenistan silahlı kuvvetleri tarafından 29.10.2020 tarihine kadar olan saldırılarda biri bebek 11 çocuk, 27 kadın, 53 erkek olmak üzere toplam 91 sivil hayatını kaybetmiş olup, hayatını kaybeden kadın ve erkeklerden 8’i 65 yaş üstüdür. Azerbaycan resmi yetkililerinden güncellenen 17 Kasım 2020 tarihli bilgide 1 çocuğun daha hayatını kaybettiği ve toplamda hayatını kaybeden sivil sayısının 94’e yükseldiği bilgisi edinilmiştir.”

T.C.
KAMU DENETÇİLİĞİ KURUMU
[OMBUDSMANLIK]

Kavaklıdere Mahallesi
Zeytin dalı Cad. No: 4
Çankaya, ANKARA

T. [312] 465 22 00

F. [312] 465 22 65

iletisim@ombudsman.gov.tr

www.ombudsman.gov.tr